

Mes in de Democratie

Over partijpolitiek en burgerparticipatie

Inhoudsopgave

Deel 1

* Voorbereiding

De studenten oriënteren zich in enkele werkgroepbijeenkomsten op het onderwerp.

Ze verkennen, lezen, bestuderen, en vormen hun mening.

pagina 5

Deel 2

* Verdieping

Tijdens ontmoetingen met experts, lokale politici en politieke jongerenvertegenwoordigers ontwerpen de studenten een voorstel of stelling.

Ze voeren discussies, raken geïnspireerd en maken elkaar scherper.

pagina 9

Deel 3

* Voordracht

Op de debatavond presenteren de studenten hun voorstel aan verschillende volksvertegenwoordigers, die samen met het publiek daarop reageren.

Ze spreken zich uit, verdedigen hun plannen en zetten de aanwezigen aan het denken.

pagina 21

Inleiding - Joost de Bruin

Jong en eigenwijs zijn, heeft soms zo zijn voordelen

De bestuurders van het Forum voor Democratische Ontwikkeling (FDO) keken even raar op, toen 'onze studenten' hun oplossingen presenteerden om politieke partijen meer in contact met hun potentiële achterban te krijgen. Hielden de jongeren zich nu expres niet aan de vraag die de politieke experts hen gesteld hadden?

Achteraf bleken de bestuurders van het FDO blij verrast met de aanpak van de acht studenten van de Hogeschool Utrecht. Niet alleen omdat zij niet zomaar een paar politiek geïnteresseerde jongelui bleken te zijn, maar ook omdat zij een aantal pijnpunten in het optreden en communicatiebeleid van politici en partijen vrij rücksichtslos durfden aan te kaarten. Met bijvoorbeeld een Haagse fractiemedewerker van GroenLinks en een voor de raad verkiesbare D66'er uit Utrecht hadden we de beschikking over een groep studenten die zich niet als gemiddeld laat betitelen. Ook het feit dat we in de rest van de groep een basisschoolleraar die in deeltijd bedrijfscommunicatiedeskundige hoopt te worden, combineerden met bijvoorbeeld een rechtenstudent, toekomstig commercieel econoom en social worker, bleek een grote meerwaarde te verzorgen.

De vraag hoe politieke partijen een actievere participatie van burgers bij hun partij kunnen realiseren, werd vervolgens vanuit interne, externe, technische, procesgerichte, fundamentele en sociale hoek bekeken. Daarbij werd het uitgangspunt van de huidige politieke (schijn)werkelijkheid al snel losgelaten. Onze studenten redeneerden niet vanuit bestaande politieke structuren; zij dachten na over hoe partijen zich eigenlijk zouden moeten organiseren. Het huidige kiesstelsel en de interne partijdemocratie vormden geen vaststaande waarheden. En er werd ook afgestapt van het idee dat burgers zich aan één partij moeten committeren om bij die partij betrokken te zijn en een bijdrage te kunnen leveren. Politieke partijen moeten volgens studenten van de HU net zo divers zijn als de mensen die ze representeren, ze moeten net zo goed regelmatig van mening verschillen als hun achterban, ze mogen hun mening aanpassen, maar die ondertussen wel

duidelijk en rechtdoorzee communiceren. Geen veertig punten tot achter de komma willen uitleggen, maar op hoofdlijnen je prioriteiten uitventen. Ook successen, teleurstellingen en overwegingen moeten door politici publiek gemaakt worden, niet alleen via de onafhankelijke media, maar ook via zelfgestuurde media-uitingen. Tenslotte moeten moderne politici gekozen worden op basis van de grootte van hun bereik: de kiezers moeten volksvertegenwoordigers direct kiezen en niet worden beïnvloed door de partijbesturen en een kleine groep partijleden. Stemmen met de voeten heeft een voorkeur boven een afgewogen combinatie van vaardigheden, achtergronden en inhoudelijke kennis.

Duidelijke meningen, niet democratisch onderling afgekaart, maar in meerderheid goed afgewogen, beargumenteerd en elkaar opvallend vaak versterkend. Onze studenten hebben de vraag van het FDO eigenhandig gekneed totdat deze bij hun visie op de vraagstukken in het huidige politieke landschap aansloot en daar vervolgens vanuit hun eigen visie, ervaringen, kennis en interesses antwoord op gegeven. De tijd zal leren welk voordeel de politiek hiervan gehad heeft. Maar minstens een partij heeft gedurende dit project vanuit onze studentengroep een nieuw lid bij mogen schrijven. De te weinig transparante en complexe organisatie van de huidige politieke partijen heeft hem niet afgeschrikt om daar verandering in proberen te gaan brengen. De vraag is nu hoeveel jongeren en andere burgers hem zullen volgen...

*Joost de Bruin
coördinator Studium Generale
Hogeschool Utrecht*

Deel 1. Voorbereiding

Woensdag 21 oktober 2009 - werkgroepbijeenkomst - Oudenoord, Hogeschool Utrecht

Twee ballonnen en een dik partijprogramma

“We zijn vertroeteld geraakt”, zegt Lucia. “Beloftes worden steeds niet nagekomen. Dat kan gebeuren, maar dan moet je ook eerlijk vertellen waarom niet”, vindt Job. “En waar zijn die keiharde oplossingen?”, vraagt Jan-Pieter zich af.

De opvattingen vliegen over tafel bij tijdens deze voorbereidende werkgroepbijeenkomst. De studenten hebben verschillende achtergronden, maar één ding gemeen: een mening over de politiek. En over hoe het beter kan.

Over twee weken starten zij met een programma waarin ze toewerken naar een voorstel voor meer burgerparticipatie in de politiek. Ze denken na over waarom sommige mensen niet stemmen, waarom steeds minder mensen lid zijn van een politieke partij en wat politieke partijen zouden kunnen doen om dit te veranderen. Vandaag is de laatste van drie werkgroepen, waarin een klein groepje enthousiastelingen alvast wat onderzoek heeft gedaan naar de huidige stand van zaken.

Formeel

Zo bekeken de studenten de websites van de verschillende partijen en vroegen zij informatiepakketten aan. De aanpak van de SP wordt door Iftin geprezen. “De SP zorgt ervoor dat je je onderdeel van de club voelt. Ze zijn laagdrempelig, je kunt meteen meedoen en ze benadrukken dat de partij bij de grote internationale stroming van het socialisme hoort.” Ook marketingtechnisch vindt ze de partij slim: “Zo’n sponsje in de vorm van een tomaat, dat je in het informatiepakket krijgt, is grappig. Dat ligt dan in je keuken, mensen zien dat, reageren daarop.”

Maar lang niet iedere partij komt er zo goed vanaf. Het CDA stuurt naast twee ballonnen en enkele folders ook het dikke partijprogramma. De folders zijn volgens Jan-Pieter formeel en staan vol met lastige woorden en zinnen. Niet heel toegankelijk voor de minder geïnformeerde lezer, dus.

Zelf twijfelt hij over een lidmaatschap om een andere reden: “Ik heb het gevoel dat ik er dan zo aan vast zit.” Dat het CDA voornamelijk activiteiten organiseert voor leden en niet voor gewoon geïnteresseerden, maakt het voor hem bepaald niet toegankelijker.

Jan Pieter Honkoop

– 20, Commerciële Economie –

“Ik vond politiek al heel lang interessant, maar wilde me nooit binden door lid te worden. Ik sprak er met een van de andere studenten over, die wel lid is. Zij vertelde dat ze het ook niet overal mee eens is, maar haar lidmaatschap juist zag om ook je eigen stem te laten horen. Ik ben toen toch maar eens gaan kijken en nog tijdens de loop van dit project lid geworden.”

Uitleggen

Ook het advies van de commissie-Dijksma, uitgekomen na het grote verlies van de Partij van de Arbeid bij de Europese verkiezingen in juni van dit jaar, wordt besproken. De PvdA is alleen maar aan het verdedigen, vinden de studenten. “Bovendien zijn ze alleen te horen als het slecht gaat”, constateert Lucia. Maar ze ziet ook dat de burgers wel veel vragen. “Partijen moeten tegenwoordig ook wel overal een oplossing voor hebben.”

Toch blijft het uitleggen van beslissingen een belangrijk punt van de communicatie.

Matthijs Brinkhuis

– 31, Bedrijfseconomie –

“Ik vond het erg leuk –en dat was ook zoals ik het verwacht had- dat we in dit project nu eens de tijd en de rust hadden om goed over dit onderwerp na te denken: wat vind ik? Je denkt vaak wel: er moeten dingen anders, maar nu kon ik voor mezelf duidelijk krijgen waar het volgens mij aan schort en wat er anders moet. Dit project was een mogelijkheid om daar serieus over te bomen.”

Eerlijk zijn, luidt het devies. “In andere landen zie je regeringsleiders bij belangrijke beslissingen op televisie verschijnen met een goede en uitgebreide toelichting”, zegt Iftin. Paul vindt dat in dat geval gewoon gezegd kan worden dat een beslissing misschien voor sommige mensen slecht is, maar voor het algemeen belang het best is. Hij oppert het idee van een zakenkabinet, met ministers die voor een bepaalde tijd blijven zitten, zodat ze aan de lange termijn

kunnen denken. Zij moeten ook niet te veel banden hebben met de partijen om onafhankelijk de beste beslissing voor de grootste groep te kunnen nemen.

Onwennig

Ter voorbereiding van het slot van het programma, wanneer de studenten in een debat met prominente politici hun voorstellen zullen presenteren en politici aan de tand zullen voelen, denken ze vast na over hun doelgroep: mensen die niet politiek participeren. Lucia vertelt over haar moeder: “Bij mij thuis werd het helemaal niet begrepen dat ik lid werd van een politieke partij. Mijn moeder heeft wel een mening, maar ze gaat echt niet stemmen.”

Wat zou er nodig zijn om Lucia's moeder wel over te halen? Betere communicatie? Folders in de brievenbus met informatie? Een eerste voorstel begint zich af te tekenen. “Partijen denken: ik heb het nu verkocht, dus de mensen zullen het wel blijven kopen. Maar je moet bezig blijven. Ga maar op de deuren kloppen!”, meent Lucia. Ook Iftin vindt dit een goed plan. “Ze doen het in de VS ook. Het zal voor ons Nederlanders even onwennig zijn, maar dat moeten we gewoon durven.” |

Deel 2. Verdieping

Woensdag 4 november 2009 - startbijeenkomst - Toque Toque

Van interesse naar participatie: de lessen van Obama

Een jaar geleden was het, dat Barack Obama na een historische campagne voor de Amerikaanse presidentsverkiezingen een even historische zege boekte. Een mooi moment voor de officiële start van de zoektocht naar nieuwe manieren van politieke participatie, met een korte inleiding van enkele deskundigen.

Patrick van Schie, bestuurslid bij het Forum voor Democratische Ontwikkeling en ook directeur van het wetenschappelijk bureau van de VVD, legt de studenten van het project *Het mes in de democratie* nog eens in eigen persoon uit wat de vraag van het FDO aan hen is.

“Vroeger werden mensen lid omdat ze een partij wilden steunen of omdat ze zelf iets wilden bereiken. Die laatste groep is er nog steeds; deze mensen worden lid om zelf hogerop te komen en daarmee iets te veranderen. Maar het probleem ligt bij die eerste groep: hoewel blijkt dat er steeds meer mensen politiek geïnteresseerd zijn, willen deze mensen geen lid meer worden van een politieke partij. Wij willen nu eens niet van politici en wetenschappers, maar van jullie horen hoe je dat zou kunnen veranderen,” zegt Van Schie.

Snoeihard

Natuurlijk zijn voor de dalende participatie legio oorzaken te bedenken. Misschien hebben mensen het idee dat er toch nauwelijks naar ze geluisterd gaat worden; partijdiscipline wordt steeds belangrijker en interne kritiek steeds moeilijker. Zeker is in ieder geval dat mensen minder vertrouwen hebben in politieke partijen. Wellicht is er ook sprake van tijdsgebrek. Of misschien “vindt de nieuwe generatie dat er geen probleem is”?, vraagt Van Schie zich hardop af.

Dat komt dicht in de buurt van wat David Nieborg (28) aan het einde van zijn verhaal opmerkt. Hij is promovendus op het gebied van Nieuwe Media bij de UvA en volgde vorig jaar de campagne van Obama op de voet,

vanuit de prestigieuze universiteit MIT in Boston. “Dat lid worden zou ik snoeihard afschaffen. Ik wil best geld geven, ik wil best tijd doneren, maar ik wil me niet binden.”

Lucia Kula

– 24, Rechten –

“De meerwaarde van dit project zat voor mij in het onderzoeken van een onderwerp waar ik zelf erg mee bezig ben, en het onderzoeken van de redenen waarom anderen dat eigenlijk niet zijn. Bovendien vond ik het leuk dat we door middel van de voordrachten tijdens de debatavond eens op een andere manier het eindproduct van een project konden presenteren.”

Mobilisation, money, message

Nieborg houdt zelf een hartstochtelijk pleidooi voor meer donaties van burgers en bedrijfsleven, mits gebonden aan regels en maxima, voor politieke partijen. “Dat is een taboe in Nederland,” constateert hij. “Obama’s campagne was gebouwd op de driepoot: mobilisation, money, message”. Het gebruik van bijvoorbeeld online netwerken, waarbij informatie vooral via je vrienden binnenkomt, is het begin. Volgens het principe: van je vrienden neem je meer aan dan van een vreemde.

Wat volgt is het gevoel deel uit te maken van een gemeenschap. Daarop is Obama

ingesprongen met het faciliteren van laagdrempelige mogelijkheden om mee te doen. Via zijn site konden aanhangers gelijkgestemden vinden om televisiedebatten samen te bekijken. Via zijn site konden Amerikanen een aantal uurtjes van hun tijd doneren om 'op deuren te gaan kloppen'. En, ook niet onbelangrijk in een competitieve samenleving; via zijn site kon iedereen zien hoe veel je al gedaan of gegeven had.

Duimdik

Dit alles met als doel: geld ophalen. Om vervolgens doodleuk een half uur zendtijd te kopen en maximaal rendement te halen uit Obama's befaamde speeches. Op die manier zijn daarna nog veel meer mensen te bereiken met de boodschap. Een simpele boodschap, het liefst. Geen duimdikke verkiezingsprogramma's. Wel twee A4tjes op de website met de belangrijkste zaken,

die je in een half uurtje aan iedere Joe the Plumber uit kunt leggen.

Dat gebruik van televisie is helemaal niet nieuw. Maar de benadering richting jonge mensen, zowel in de middelen die gebruikt worden om ze te bereiken als in de manieren waarop ze kunnen participeren, zou voor iedere Nederlandse partij een goed idee kunnen zijn. De deel-

nemende studenten gaan in elk geval geïnspireerd naar huis. |

Woensdag 11 november – discussie – Oudenoord

Lef, leiderschap en andere benodigdheden

De studenten werken aan hun voorstel, maar voornamelijk nog in het hoofd. Vandaag proberen ze door middel van het bespreken van enkele denkrichtingen scherper te krijgen waar het voorstel straks over moet gaan. Een impressie van hun gedachtegangen.

Eigen lijn

Paul stelt de vraag aan de orde wat binnen politieke partijen de mogelijkheden zijn om een eigen lijn te kiezen. Hij heeft zelf de ervaring dat hij het op sommige punten eens is met een partij, maar op andere punten weer met een andere partij. Als hij, en zijn vrienden delen deze ervaring, daarom op een avond bij een partij over een onderwerp mee komt praten, maar de week daarna over een ander onderwerp bij een andere partij iets wil zeggen, wordt hen dat niet in dank afgenomen. Dit blijkt een belangrijke reden om geen lid te worden.

Flexibel

Matthijs vertelt dat hij voor elke verkiezing een andere partij kiest. "Lokaal stem ik anders dan provinciaal en provinciaal weer anders dan nationaal. Waarom moet ik steeds van partij veranderen? Waarom kan een partij niet flexibel zijn? Flexibiliteit lijkt mij een logisch gevolg van goed bestuur." Hij vindt dan ook dat partijen in gesprek moeten blijven met de kiezer. "Is er sprake van een opvoedende taak bij politici? Ja. We kiezen hen omdat we denken dat ze het goed gaan doen. Maar het blijft een proces waarin communicatie heen en weer moet blijven bestaan."

Verjongingsprogramma

Jaap ziet Obama als een voorbeeld van een goed luisterende politicus. "Zie zijn facebookpagina. Daar mogen mensen alles zeggen, hij laat zich de huid vol schelden." Hij zou graag zien dat partijen beginnen met verjongen. "Ik ben een voorstander van verjongingsprogramma's bij veel partijen. Ze denken oud. Ze moeten aansluiting

zoeken bij de huidige stand van zaken, in plaats van heel veel stapjes inbouwen voor je als lid eens een keer bij een beleidsvergadering aanwezig kunt zijn."

Leiderschap

Daarnaast ziet Jaap vooral een gebrek aan leiderschap. Hij wil politici die doen wat ze zeggen. Heb je de mond vol van krachtwijken, ga er dan ook zelf wonen zodat je weet waar je over praat. Wil je een eerlijker inkomstenverdeling, kijk dan eerst naar jezelf. De SP doet dit laatste bijvoorbeeld heel sterk. "Zo krijg je de bevolking mee. Je moet een contract voelen met je kiezers." Bovendien moet de boodschap korter. "In India was het 'Quit-India', in de VS 'Change'. D66 had bij de afgelopen Europese verkiezingen de boodschap: JA. Een simpele boodschap werkt."

Lef

Job ziet ook wel iets in een aansprekend persoon met een duidelijke boodschap. "En als je iets gevraagd wordt als politicus, waar je niets van afweet, zeg dan gewoon: daar weet ik niets vanaf. Daar hebben we een specialist voor". Daarop discussiëren de studenten enige tijd over een zakenkabinet, een eerder door Paul geopperde optie. Kan elke partij niet voor de verkiezingen een lijstje maken met de mensen die ze voor een ministerspost op het oog hebben, zodat de kiezer weet waar hij aan toe is? Jan-Pieter: "Er is geen lef, en dus geen openheid." |

Woensdag 18 november 2009 - ontmoeting gemeenteraadsleden - raadzaal, stadhuis

Communicatie is een two-way street

Hoe kijken politici zelf aan tegen politieke participatie? *De Mes in de Democratie-werkgroep* ondervraagt enkele gemeenteraadsleden. De studenten beginnen met een korte inleiding van wie ze zijn en wat ze er zelf van vinden. Vandaag zal het vooral gaan over de manieren van communiceren met de burger. Hoe wordt de kiezer geïnformeerd, maar ook: hoe kan hij zijn mening laten gelden?

Ze ondervragen de gemeenteraadsleden Alice van Rooij (64 jaar, D66), Constantijn Jansen op de Haar (26 jaar, PvdA), Vincent Oldenburg (58 jaar, Leefbaar Utrecht) en Maarten van Ditmarsch (63 jaar, CDA).

Studenten: Wanneer was de laatste keer dat u dacht: nu ga ik om input van de burger vragen?

Jansen op de Haar: Daar zijn raadsregels voor. In de eerste fase van een voorstel houden we een informatieavond. Iedereen kan dan komen. Dus het is zelfs geïnstitutionaliseerd. Maar dit is natuurlijk een simpele voorstelling van zaken. Op die avonden komen vaak dezelfde mensen.

Wat doen jullie als er niemand komt?

Jansen op de Haar: Dan ga ik erheen. Gewoon aanbellen.

Van Rooij: Dat doe je heus niet.

Jansen op de Haar: Lang niet in alle gevallen. Maar als het gaat om iets op straatniveau, dan wel.

Van Rooij: Maar daar beslissen wij helemaal niet over.

Ditmarsch: Ik geloof daar niet in. Meestal spreek ik wel met bijvoorbeeld bewonersverenigingen. Maar zomaar aanbellen, dat doe ik gewoon niet.

Gebruikt u ook weleens moderne communicatiemiddelen, zoals fora?

Van Rooij: We hebben natuurlijk allemaal onze websites. Bovendien kunnen mensen in één keer alle raadsleden mailen via raadsleden@utrecht.nl. Maar het liefst heb ik eigenlijk burgers die heel gelukkig zijn en tegelijkertijd niets weten van de gemeente. Dat betekent dat ze geen probleem hebben. En als iets niet goed gaat, dan vinden ze je

wel. Je moet goed bedenken waarover je met wie wil communiceren.

Maar denken jullie na over verschillende manieren van communicatie?

Ditmarsch: Ja, er zijn verschillende doelgroepen, dus dat moet je afstemmen. Dat betekent ook dat je bij ouderen wel een folder in de bus moet doen.

Als we kijken naar uw eigen partij, hoe zit het dan met kader? Hoeveel mensen zijn betrokken?

Van Rooij: Wij staan iedere zaterdag hier op het Stadhuisplein met de Demokraam. Daar bereik je natuurlijk niet alle Utrechters mee, dat is een klein dingetje. Maar het wordt wel op prijs gesteld. Als we er niet staan, vragen mensen waar we waren.

Maar hoeveel mensen zetten zich in?

Van Rooij: Een man of dertig.

Hoeveel mensen zijn er buiten die dertig die invloed hebben?

Van Rooij: Nou, die dertig hebben niet zoveel invloed, hoor. Iedereen heeft er ook gewoon een baan bij!

Jansen op de Haar: Wij staan niet elke zaterdag op de straat, maar we proberen om iedere drie weken ergens in een wijk te canvassen. Dat betekent dus: aanbellen bij mensen. Als het goed gaat met de partij, zoals met de PvdA vier jaar geleden, dan is er ineens heel veel kader. Maar als het niet zo goed gaat, dan is dat heel anders. Ik denk dat wij ook ongeveer dertig actieve leden hebben. De fractievergadering is overigens openbaar voor alle leden. Vaak zit daar iemand van het lokale partijbestuur bij en iemand van de lokale Jonge Socialisten.

Ditmarsch: Het CDA heeft zevenhonderd betalende leden in Utrecht. Daarvan zijn er veertig tot honderdvijftig actief, dat wisselt. Vrijwilligers willen graag één project doen, een klusje voor een korte tijd. En niet vijf jaar lang folderen. Verder hebben we issuegroepen van deskundigen, die stevige discussies voeren en input leveren voor het fractiestandpunt. Samengevat: we weten mensen tijdelijk te betrekken op grond van hun deskundigheid.

Oldenburg: Leefbaar Utrecht heeft nooit de moeite genomen om een partijorganisatie op te bouwen. We hebben zo'n dertien man die continu actief zijn. Wij zetten in op voeding vanuit de wijken, zoals via de wijkraden. Onze partij zit ook vooral op lokale issues. Een paar keer per jaar organiseren we slagsessies, waarvoor we mensen uitnodigen. Zo organiseren we draagvlak, voordat we een pad inslaan.

Paul de Vries

– 24, Elektrotechniek –

"Het was goed dat we tijdens dit project eens echt moesten uitzoeken hoe de politiek werkt. De ontmoetingen met verschillende politieke vertegenwoordigers waren daarom heel waardevol, dat zouden we eigenlijk vaker en met meer mensen moeten doen. Tegelijkertijd vond ik het teleurstellend om te ontdekken dat veel politici helemaal niet echt achter het idee van democratie staan. Als partijen zouden zeggen: 'Wij kiezen hiervoor, want zeventig procent van onze achterban vindt dat', dan zou ik daar respect voor hebben, ook als dat helemaal niet met mijn ideeën zou stroken. Maar staan voor wat je vindt en verantwoording leggen over je daden, dat zit er gewoon niet in."

Als jullie voor twee jaar 2 fulltime krachten erbij zouden krijgen, wat zou je daar dan mee doen?

Van Rooij: Investeren in de ondersteuning. Bijvoorbeeld door het verbeteren van de website, waardoor we drempels kunnen verlagen. Dat kost nu te veel tijd. En wat administratieve zaken, mensen die afspraken voor ons kunnen maken. Of beleidsmatig, zodat je diepte in kunt gaan.

Maar betekent dat dat jullie het wel goed vinden zoals jullie het zelf nu doen? Waar willen jullie zelf heen?

Van Rooij: Tien jaar geleden hebben wij geprobeerd om een systeem op te zetten waarbij we met leden uit elke wijk problemen konden bespreken en aanpakken. Dat is niet gelukt.

Ditmarsch: Twee extra mensen? Tja, alle beetjes helpen. Maar als woordvoerder moet je je toch zelf het onderwerp machtig maken, want jij moet het over het voetlicht brengen.

Oldenburg: Ik ziet niet te wachten op twee extra mensen. Ik heb niet de ervaring dat burgers ons niet weten te vinden of niet weten wat we doen. Onze visie is dat er driehonderdduizend Utrechters zijn, die heel veel kennis en kunde hebben. Dat moeten we gebruiken. Ik vind dat we de laatste jaren steeds meer burgers betrokken hebben. Dus daar ben ik helemaal niet zo triestig over. Bovendien, laat mensen zich eerst maar betrokken voelen bij waar ze wonen, in plaats van bij een politieke partij. Mensen verzetten zich nu soms tegen de komst van studenten in hun buurt. Volgens mij komt dat omdat studenten zich niet betrokken voelen bij hun buurt of stad. Dus ik zou wel willen weten hoe jullie denken over die verantwoordelijkheid?

Eén van de studenten: Daar heb ik best een mening over. Maar u hebt (nog) geen mening. Waarom zou ik me dan bij uw partij aansluiten?

Oldenburg: Ik ben een volksvertegenwoordiger, met de nadruk op volks. Ik wil eerst luisteren. Ik heb de wijsheid niet in pacht.

Maar uw ideeën hebben dus geen samenhang.

Oldenburg: Er zijn drie zaken het belangrijkste in het leven van een burger. Dat is gezin, werk en de 500 meter rondom zijn huis. Gemeentepolitiek heeft vooral te maken met die laatste, de buurt. Mijn eerste verantwoordelijkheid is daarom te beginnen met luisteren.

Is de oorzaak van het teruglopende aantal kiezers niet het gebrek aan betrokkenheid?

Oldenburg: Dat heeft wisselende oorzaken. Wij hebben niet de traditionele kiezer. En we hebben zelf ook fouten gemaakt. Ditmarsch: De traditionele kiezer bestaat niet meer. Alle kiezers vertonen zappedrag. Wij halen misschien wel ongeveer evenveel zetels iedere verkiezingen, maar uit onderzoek blijkt dat vijftig tot zestig procent van die kiezers steeds verandert. Het zijn niet dezelfde mensen.

Hoe flexibel is uw partij met betrekking tot de input van die issuegroepen?

Ditmarsch: We regeren voor vier jaar. De basis daarvoor is onze visie in het partijprogramma. Komt er een groep burgers met een voorstel, dan kan het dus zijn dat we dat niet overnemen. Waarom we dan niet doen, moet je uitleggen. Dan kan zijn omdat we een andere keuze maken, bijvoorbeeld vanwege de financiën, of omdat het niet strookt met onze principes. Het zogenoemde "voortschrijdend inzicht", daar blijf ik verre van.

Maar in het programma staan niet je compromissen. Communiceren jullie dat daarna wel?

Ditmarsch: Dat moeten we zelfs. Met het concept van het collegeprogramma gaan we terug naar de Algemene Leden Vergadering.

Maar niet naar de burger?

Oldenburg: Wel naar je kiezers. En sommige dingen zijn ononderhandelbaar. Het risico daarvan is dat je aan de kant staat. Maar ik moet het wel kunnen uitleggen, vind ik.

Hebben jullie jongeren of studenten in de fractie?

Oldenburg: We hebben één jongere.

Het is lastig om goede mensen te vinden; wij kunnen ze, als lokale partij zonder landelijke fractie, geen carrière bieden. Ditmarsch: Ik zie best veel jongeren die zo'n ervaring zinvol vinden. Enkelen staan redelijk hoog op de lijst voor de komende verkiezingen. Verder houden we ook contact met de sportraad hier in de stad en met de studentenvakbond USF. Oldenburg: Dit gaat ook om menskracht. Dan vraag je je af bij welke groepen je de meeste kans maakt op stemmen. Hier in Utrecht wordt bijvoorbeeld veel op GroenLinks gestemd, maar dat heeft volgens onderzoek niets te maken met wat die partij in Utrecht doet. Wij zijn vijf jaar geleden ook lokaal volledig afgestraft, met een succesvol college. Dat was volledig nationaal bepaald. Er zijn weinig grote issues waar je je lokaal op kunt profileren. Ditmarsch: De onvrede van de mensen wordt bepaald door de nationale politiek.

Zou u dan twee zetels inleveren voor tevreden burgers?

(De raadsleden aarzelen)

Gaat het nu over macht of over de burger?

Oldenburg: Nee, macht interesseert me geen biet. Maar je moet het niet alleen neerzetten, je moet blijven zitten om te zorgen dat het goed gedaan wordt.

Het is bijna twee uur later als de ontmoeting wordt afgerond. Job (24, CMV) wil nog één ding kwijt. "Bedankt voor uw tijd, ik vond het erg interessant. Maar, en misschien ligt het aan mijn generatie, wat mij betreft kan het allemaal wel wat sneller." |

“ Je kunt nooit zeggen wat alle jongeren vinden”

Participatie behoeft communicatie, zoveel is inmiddels duidelijk geworden. Maar in de wereld van de communicatie is het afgelopen decennium veel veranderd en dat vindt zijn weerslag in de politiek. De huidige politieke elite, opgegroeid met een draaitelefoon en zonder pc, verschilt van de jongeren van tegenwoordig, die zich een leven zonder Google of mobiele telefoon niet kunnen voorstellen. Deze week spreken de studenten daarom met de politici van de toekomst.

Te gast zijn Tim Lorijn (25), vice-voorzitter van de JOVD Utrecht, en Jordi Wiersma (21), voorzitter van de werkgroep OCW bij de landelijke CDJA.

Jop Haverkamp

– 24, Cultureel
Maatschappelijke Vorming –

“Ons Nederlandse politieke systeem is moeilijk, maar zeer doordacht en werkt wat mij betreft goed. Ik heb wel gemerkt dat een verandering niet snel doorgevoerd kan worden. Bij sommige mensen zorgt dit voor ontmoediging, bij anderen zie je dat ze zich juist gaan voegen naar de heersende cultuur. Daardoor kunnen ze niet meer nadenken over hoe iets anders kan. Dit is jammer, omdat hiermee het doorvoeren van politieke veranderingen bijna onmogelijk wordt gemaakt. Anderzijds zorgt het voor stabiliteit en die is vergeleken met andere landen hier nu eenmaal erg hoog.”

Moderne communicatie; de generatie waartoe deze jonge politici én de HU-studenten behoren is ermee opgegroeid. Het gebruik van *sociale media*, waarmee online communicatiemiddelen en

netwerken worden bedoeld, is hip. De politiek lijkt dat nu ook enigszins te hebben ontdekt. Tim verklaart alvast dat hij weet dat de VVD er erg mee bezig is en dat de kiezer daar tijdens de komende gemeenteraadsverkiezingen al wat van gaat merken. “Ik ben er een groot voorstander van.”

Bommetje

Jordi is iets voorzichtiger. “Ik vind de instrumenten niet zo belangrijk. Je moet met je gezicht naar mensen toestaan, dat vind ik van belang. Ben ik als politicus toegankelijk?” Hij legt het verband met persoonlijke ontwikkeling. “Die kwaliteiten moet je ook als mens ontwikkelen. Hoe ga je met elkaar om? Het klinkt misschien ouderwets, maar de vormingscommissie van het CDJA trekt heel veel mensen. Het is nodig dat je een goed mens bent, om een goed politicus te zijn. Je kunt de politici die dat niet hebben begrepen zo aanwijzen.”

De studenten geven zich niet snel gewonnen. Hedendaagse communicatiemiddelen maken allerlei vormen van participatie mogelijk. Matthijs oppert het idee van een emailbommetje: “Zo moeilijk is het toch niet, om gewoon iedereen in het bestand even een emailtje te sturen, als peiling?” Al snel wordt dat idee te onpersoonlijk bevonden. Maar het idee van een netwerkstructuur, waarin ieder lid contact heeft met een aantal andere leden en dus persoonlijk contact kan onderhouden, kan wel op steun rekenen. Ander voorbeeld: Jan-Pieter vraagt zich af of Tim en Jordi weleens op fora kijken om

te zien wat jongeren vinden waar ze anders niet mee in contact komen. Het antwoord luidt ontkennend.

Oordeelsvermogen

Belangrijker lijkt toch de vraag: waar moet al die communicatie toe leiden? Worden er standpunten geformuleerd naar aanleiding van die heersende meningen of bepaalt de bestaande ideologie? Er ontstaat discussie over wie door de jongerenorganisaties vertegenwoordigd zouden moeten worden. Telt de stem van jongeren in het algemeen, de mening van de leden van de partij of het standpunt van het bestuur?

Tim: “De hele vereniging bestaat uit jongeren, dus dat geeft al een idee. Maar wat wij delen, is de interesse in politiek en het aangesproken voelen tot het liberalisme. Je kunt nooit zeggen wat alle jongeren willen. Wel probeer je zoveel mogelijk mensen actief aan te spreken. Samengevat: we doen wat jongeren binnen een bepaalde ideologie willen.”

Jordi ziet het hebben van een goed eigen oordeelsvermogen juist als kenmerk

van een goed politicus. “Niet alle 16 miljoen Nederlanders hebben hetzelfde oordeelsvermogen. Daarom kiezen we een persoon die we vertrouwen. Een politicus kiest voor een goed idee.”

Iftin vraagt zich af of het juist niet het probleem is dat politici zo dichtbij hun eigen oordeelsvermogen blijven, en niet luisteren naar wat de burger wil. “Het is toch raar dat mensen die wij volksvertegenwoordiger noemen, niet naar het volk luisteren?”

Meepraten, dat is volgens Paul wat participeren betekent. “Maar daarvoor moet je lid zijn en dat wil ik niet, omdat ik het vaak maar op onderdelen eens ben. Ik vind dat ook politici moeten kunnen spreken en stemmen zonder last of ruggespraak, zonder vast te zitten in het kader van de partij.” Jordi: “Maar de partijideologie is niet willekeurig, daar is over nagedacht en er is coherentie tussen de standpunten. Je krijgt niet altijd alles wat je wil, dat is een gegeven van het leven. Soms moet je offers brengen. Ik vind dat niet zo erg, het hoort erbij.” |

Deel 3. Voordracht

Maandag 14 december - debatavond - debatcentrum Tumult, Dommelplein

Participeren kan ook anders

Terwijl de eerste bezoekers de zaal binnen stappen, nemen de studenten nog even een moment voor zichzelf. Sommigen kijken enigszins zenuwachtig op het spiekbrieffje dat ze voor hun voordracht hebben gemaakt, anderen gaan nog even koffie halen. Vanavond zullen ze hun voorstellen ten overstaan van publiek en verschillende representanten van 'de politiek' presenteren.

Patrick van Schie opent als bestuurslid van het Forum voor Democratische Ontwikkeling de avond. Hij is directeur van de Teldersstichting, het wetenschappelijk bureau van de VVD. Een politiek wetenschapper en dus afkomstig uit een omgeving waar men vaker over het probleem van dalende politieke participatie nadenkt. Dit project was juist bedoeld om nu eens niet na te gaan wat politici en wetenschappers ervan vinden, legt hij uit. Plannen van buiten de Haagse kaasstolp, daar is hij benieuwd naar.

Meteen wordt duidelijk dat er inderdaad een verschil is. Van Schie had bij politieke participatie vooral gedacht aan het verhogen van het aantal leden bij politieke partijen. Uit de voorstellen van de studenten zal echter blijken dat zij eerder denken aan aangesproken worden, meedenken, meepraten én gehoord worden, in verschillende en ook nieuwe vormen. Daarvoor moeten politici hun boodschap verduidelijken, aansluiten bij nieuwe doelgroepen in hun keuze van media, verantwoording afleggen over hun beslissingen en luisteren naar wat de kiezer te zeggen heeft. Op die manier heeft de burger de mogelijkheid om te participeren, of hij nu wel of niet lid is van een politieke partij.

Dat kan de partijen niet vreemd in de oren klinken; zij schrijven zelf immers rapporten vol met reflecties van het type 'We hebben niet voldoende geluisterd naar de burger, we concentreren ons te veel op het Haagse spel', wanneer de verkiezingen niet naar verwachting zijn verlopen. "Ik kan de diagnoses van de verliezende partijen bij de komende verkiezingen wel voorspellen,"

stelt Gerrit Voerman, directeur van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen. "De Partij van de Arbeid is daar bijvoorbeeld heel goed in. Daar hebben ze een abonnement op zelfkwelling," scheert hij. Gelukkig heeft PvdA-parlementariër Roos Vermeij genoeg gevoel voor zelfspot om er om te kunnen lachen.

Dan komen de studenten met hun bijdragen; sommigen presenteren een voorstel, anderen een stelling (zie de kaders). Iedere student krijgt een reactie van een van de politieke representanten en natuurlijk blijken er nog weleens wat beren op de weg. Aan het eind van de avond vertellen de politici echter welke opmerkingen ze zeker meenemen naar huis. Voor Karen Duys blijkt dat de door Lucia genoemde cursus voor het gebruik van Twitter: "Ik wil leren dat goed te gebruiken en op zo'n manier dat het ook voor mij als parttime politicus beheersbaar blijft."

Roos Vermeij wil meer gaan nadenken over de transparantie, genoemd door Matthijs. "Er zijn technologische veranderingen waar we veel creatiever mee om kunnen gaan met het oog op het afleggen van verantwoording." Verder is bij haar en bij Ralph de Vries de presentatie van Jop in het hoofd blijven hangen. "Ik kan wel wat met dat verhaal over die website. Hoe gaan we dat beter doen?", zegt De Vries. Vermeij: " 'Zeg het in één zin, met een heldere boodschap'. Door die opmerking was ik ook getriggerd. Maar ik wil wel dat die boodschap een positieve is."

Roos Vermeij (41) is sinds 2006 Tweede Kamerlid voor de PvdA. Eerder was ze de eerste projectmedewerker bij die partij voor partijvernieuwing. Tegenwoordig voert ze het woord over arbeid en sociale zekerheid en ze zat in de commissie die de verloren Europese verkiezingen van 2009 heeft geëvalueerd. Vermeij houdt een eigen blog bij over haar werk in het parlement.

Ralph de Vries is sinds 2003 fractievoorzitter van de D66-fractie in de Provinciale Staten van Utrecht. Tot zijn taken behoren het lidmaatschap van commissies op het gebied van ruimtelijke ordening, bestuur, Europa, wonen en cultuur. Daarnaast is hij huisvader. De Vries twittert zeer regelmatig, over politiek maar ook over privé zaken. Hij heeft een Facebook- en een Hyvespagina.

Karen Duys (40) is voor het CDA voorzitter van de gemeenteraadsfractie in Rotterdam. Duys is op haar achttiende actief geworden voor het CDA; in 2002 werd ze raadslid. Naast de raadswerkzaamheden is ze beleidsmedewerker Zorg bij de gemeente Den Haag. Ze raakte in 2009 betrokken bij een geschil met de landelijke CDA-top over het functioneren van CDA-wethouder Geluk. Duys heeft een afgesloten Facebookpagina en een zeer weinig gebruikt Hyvesaccount.

Arjan Vliegthart (41) kwam in 2007 in de Eerste Kamer voor de SP, waar hij lid is van de commissie Verkeer en Waterstaat. Vliegthart is ook medewerker van het wetenschappelijk bureau van de SP en hoofdredacteur van het blad Spanning. In 2009 promoveerde hij aan de Vrije Universiteit.

Laat iedere stem tellen

Voorstel Iftin: Het huidige stelsel bevordert de band tussen de burger en de politici niet. Op dit moment kunnen politici die eenmaal op een verkiesbare plek op de kieslijst staan, daarna achterover gaan leunen. Het gebeurt maar heel zelden dat iemand met voorkeursstemmen op eigen kracht in een fractie komt. Ik wil dat die politici de kloof naar de burger verkleinen en de boer op gaan, zodat de kiezer ze leert kennen. Zo moeten ze luisteren en verantwoording afleggen. Om dit te bereiken, moet je ze in hun eigen belang raken. Ik wil dus een wijziging van het kiesstelsel, waarbij de politici met de meeste stemmen gekozen worden. Zodat niet de lijstvolgorde, maar iedere stem telt. Statenlid Ralph de Vries:

“Voor dezelfde uitkomst zou je voorstander van invoering van een districtenstelsel moeten zijn, wat een oud D66-standpunt is!” Gemeenteraadslid Karen Duys: “Ik begrijp het idee. In de praktijk blijkt echter, vind ik, dat specialismen van bepaalde personen toch belangrijk zijn om in je team te hebben.” Reactie Iftin: “Ik vind dat iedere politicus breed inzetbaar moet zijn en zich overal hard voor moet kunnen maken. De expertise kan ook bij de beleidsmedewerkers zitten. Het gaat hier om volksvertegenwoordigers... als het volk alleen maar onderwijsdeskundigen kiest, dan wil het volk blijkbaar een volksvertegenwoordiging met onderwijsdeskundigen.”

Iftin Abokor

– 25, Rechten –

“Dit project gaf ons de kans om vrijuit ideeën te spuien en daarbij out of the box te denken. Bij mijn opleiding doe ik helemaal niets met politiek; hier kon ik gewoon zeggen wat ik vind en inhoudelijke reacties van anderen verwachten. Buiten mijn studie ben ik door mijn werk in de Tweede Kamer juist wel veel met politiek bezig en omringd door mensen die er veel meer verstand van hebben dan ik. Nu merkte ik dat ik mijn eigen mening inmiddels ook goed onderbouwd kan weergeven.”

Gebruik nieuwe media vaker en beter

Voorstel Lucia: Ik ben ervan overtuigd dat de dalende participatie veroorzaakt wordt door slechte informatiestromen. Wil je mijn generatie voor politiek interesseren, pas je dan ook aan onze manier van communiceren. Waarom worden sociale media niet vaker gebruikt? Minister Verhagen kan het ook! U vraagt zich vast af: kan dat

wel in 140 tekens? Het antwoord is: ja.

Stimuleer de burger via deze kanalen met een korte boodschap, zodat hij daarna meer informatie kan gaan zoeken.

Voorstel Jan Pieter: Ook mijn voorstel betreft nieuwe manieren van communiceren. Als het gaat over de zogenoemde sociale media, lijkt het alsof Nederlandse politici de hebben klok horen luiden, maar niet weten waar de klepel hangt. In de VS, maar ook dichterbij huis in Duitsland, hebben politici succesvol gebruik weten te maken van sociale media in de campagne. In Nederland wordt het gezien als hype, maar het dient een doel! Dan gaat het natuurlijk wel om hoe je het gebruikt. Het moet niet zijn: kijk eens wat ik voor interessante dingen doe, maar bijvoorbeeld: ik denk hier over na... Stel vragen en vraag om een reactie, is mijn advies. De communicatiemiddelen gebruik je vervolgens om je achterban te mobiliseren. Zo breng je het gebruik van nieuwe media en het ouderwets 'kloppen op deuren' bij elkaar. Tweede Kamerlid Roos Vermeij: “Ik ben het eens met de opmerking dat je goed moet weten waar je het voor gebruikt. Wij zijn er niet voor de leuk, wij zijn er voor de inhoud. Een goed voorbeeld van verkeerd gebruik vind ik Staatssecretaris Jack de Vries. Hij wil meteen het debat framen.” Gemeenteraadslid Vincent Oldenburg (zaal): “Voor ons als deeltijdsleden in de lokale

politiek is het echt een kwestie van tijdsgebrek.”

Eerste Kamerlid Arjan Vliegthart: “Hoewel de SP de eerste was met bijvoorbeeld de viral movie in de campagne, heb ik er toch een beetje moeite mee. Het gebruik van sociale media is iets anders dan mobilisatie.” Reactie Lucia: “Wat betreft de tijd: ik denk dat het aan te leren is om bijvoorbeeld Twitter efficiënt te leren gebruiken. In Zuid-Holland hebben politici onlangs een cursus gevolgd om dat te leren. Verder vind ik het

Zeg het in één duidelijke boodschap

Voorstel Jop: Ik laat twee folders zien: één van een fitnesszaal met vrolijke mensen en één met heel veel tekst over fitnessen. Waar ga jij liever sporten? Politieke partijen hebben honderden woorden nodig om alleen al aan te geven waar ze überhaupt een standpunt over hebben. Maar welk standpunt is het belangrijkste? Ik heb behoefte aan één duidelijke boodschap. Wil ik meer informatie, dan ga ik daarna zelf wel zoeken.

Gemeenteraadslid Karen Duys: “Het gevaar is dat politici altijd volledig en genuanceerd willen zijn. Tenminste, wij willen dat...”

Minder geheimen

Stelling Matthijs: Geloofwaardigheid is een voorwaarde voor betrokkenheid. Het vertrouwen in politici is tot een historisch dieptepunt gezakt; uit onderzoek blijkt dat zelfs autoverkopers meer vertrouwen genieten. Daarom is structurele, openbare verantwoording nodig. Dat gebeurt nu niet, kijk maar naar de geheimen rondom formatieonderhandelingen, de vorming van het crisispakket en de geheime notulen van de ministerraad. Als de burger beter zou weten welke afwegingen zijn gemaakt bij belangrijke beslissingen, kan hij ook beter begrijpen waarom die beslissingen worden genomen. Tweede Kamerlid Roos Vermeij: “Ik geloof niet dat, als we dat doen, er in dit land nog één besluit genomen zal worden. We leggen verantwoording af, maar meestal achteraf. Dat kan wel een stuk beter. Ik zou graag een manier vinden waarop we bijvoorbeeld

een misverstand dat sociale media luchtig zouden zijn, en niet van de inhoud. Je moet het gebruiken als bruggetje of verwijzing naar meer informatie.”

Reactie Jan Pieter: “Als je het niet leuk vindt om te twitteren, moet je het ook niet doen. Gebruik dan bijvoorbeeld Facebook voor een ander soort berichten. Naast het aangaan van de dialoog kun je ook de mogelijkheden noemen voor de participatie van je kiezers en mensen optrommelen. Dan gebruik je sociale media juist voor mobilisatie.”

Maar het signaal is duidelijk. Voor een bepaalde groep in de samenleving zijn onze websites gewoon niet toegankelijk.”

Tweede Kamerlid Roos Vermeij: “Ik heb zelf ook een hekel aan de ‘achterkant’ van onze website. Maar je wilt toch wel dat het ook zinnig is? Je kunt ook al je standpunten koppelen aan migratie, dat is lekker makkelijk.”

Reactie Jop: “Politici snappen niet dat nuance een tweede stap is. Het publiek moet getriggerd worden, zodat het zelf op zoek gaat. Draag eerst kort en bondig je boodschap uit, en kom daarna pas met de nuance, als er om gevraagd wordt.”

Serkan Sert

– 24, Communicatie –

“Ik vond het leuk hoe iedereen in deze groep bewust en onbewust van elkaar geleerd heeft. Ik heb zelf bijvoorbeeld gemerkt dat sommige mensen tot standpunten en keuzes komen door ingrijpende persoonlijke gebeurtenissen. Ook vond ik het grappig om te merken dat er soms meerdere mensen zijn die met dezelfde plannen rondlopen. De discussies waren een vruchtbare manier om verschillende inzichten te leren kennen, er een soep van te maken en vervolgens te bepalen welke ingrediënten het lekkerst zijn.”

meer kunnen doen met de vierduizend voorstellen die het ministerie van Sociale Zaken heeft ontvangen omtrent de AOW-veranderingen.”

Gemeenteraadslid Vincent Oldenburg (zaal): “Hier in Utrecht hebben we de notulen van de collegeonderhandelingen achteraf openbaar gemaakt.”

Roos Vermeij: “Dat is een goed voorbeeld, daar moeten we meer mee.”

Reactie Matthijs: “De politiek moet inspelen op de behoefte van de burger om gehoord te worden. Dat hoeft niet altijd tijdens het maken van de beslissingen, achteraf kan ook. Maar dat ‘peilmoment’ moet er zijn en ik adviseer om dat proactief te doen.”

Afwijkende geluiden moeten worden gehoord

Stelling Serkan: Ik wil de volgende vraag aan de orde stellen: hoe zit het met de afwijkende geluiden? Als ik me niet op een bepaalde manier gedraag of kleed, of bepaalde mensen niet ken, wordt het al lastig. En als ik een andere mening heb dan de mensen die het voor het zeggen hebben, kom ik binnen de partij gewoon niet verder. Terwijl jongeren met potentie en een afwijkend geluid moeten door partijen juist niet afgestoten zouden moeten worden.

Eerste Kamerlid Arjan Vliegthart:

“Wilde ideeën genoeg bij ons. Ik weet niet of je de SP een beetje kent? Maar ja, partijen zijn een beetje gesloten. De continuïteit is ook belangrijk. Wij hebben een grillige linksbuiten, Harry van Bommel. Die kan verrassende dingen doen en dat is prima. Maar hij kan niet ineens handbal gaan spelen.”

Statenlid Ralph de Vries: “Als je een afwijkende mening hebt, moet je draagvlak zoeken.”

Lucia (zaal): “Maar hoe krijg je draagvlak als je niets mag voordragen?”

Gemeenteraadslid Karen Duys: “Precies, helemaal mee eens. De vaag is: kun je een discussie starten? Of ben je dan meteen ‘lastig’? Mijn partij, het CDA, is van de normen en waarden. Maar hoe vullen jongeren dat in? En als ze een eigen invulling hebben, houden wij ze dan nog steeds binnenboord?”

Reactie Serkan: “Om bij de voetbalmetafoor te blijven: in mijn optiek zou de trainer een speler met afwijkend gedrag niet weg moeten sturen. Hij kan hem op de bank zetten en daar de discussie aangaan over de verschillen. Zo kom je tot gezamenlijk nadenken en tot overleg.” |

Het mes in de democratie - Utrecht, 2010

Een productie van:

Studium Generale (coördinatie: Marjolein Hooiveld en Joost de Bruin)

Hogeschool Utrecht

Postbus 1579

3500 BN Utrecht

sga@hu.nl

Auteur

Marie-Louise Schonewille

Fotograaf

Jan Willem Groen

Ontwerp

BONY Ontwerp

Deze publicatie kwam tot stand dankzij:

Forum voor Democratische Ontwikkeling

Debatcentrum Tumult

Gerrit Voerman (Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen)

David Nieborg (UvA)

Vincent Oldenburg (Leefbaar Utrecht)

Maarten Ditmarsch (CDA Utrecht)

Alice van Rooij (D66 Utrecht)

Constantijn Jansen op de Haar (PvdA Utrecht)

Tim Lorijn (JOVD Utrecht)

Jordi Wiersma (CDJA)

Geke van Velzen (Berenschot)

Roos Vermeij (PvdA)

Ralph de Vries (D66 Provincie Utrecht)

Arjen Vliegthart (SP)

Karen Duys (CDA Rotterdam)

Iftin Abokor

Matthijs Brinkhuis

Jop Haverkamp

Jan Pieter Honkoop

Jaap Jonkers

Lucia Kula

Serkan Sert

Paul de Vries